

Från lydnad till ansvar – Att lära sig AV undervisningsmiljön

En kvalitativ studie över hur skolmiljön påverkar eleverna utifrån ett socialt
perspektiv

Författare:
Caroline Kjellsson
Ida Enell

Vt-11

Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

Authors: Caroline Kjellsson & Ida Enell

Title: From obedience to responsibility- to learn OF the teaching environment. A qualitative study of how the school environment affects students from a social perspective

Supervisor: Torbjörn Hjort

Assessor: Anders Lundberg

We have studied what teachers consider to be a good classroom environment, and how the environment affects the student from a social perspective. The purpose of this work is to find out how the school might affect students' social development. We have in the start reported how teachers portray their students' school environment. We have made this with the help of empirical data from focus group interviews with nine teachers from two Swedish schools. After that we have analyzed the material by means of research and literature. We finish the work to extract the most significant factors in the environment that may affect students from a social perspective on a larger scale. Teachers are at the societal conditions for the operation of a change process that contributes to greater democratization, gender equality and greater individual responsibility. What we studied is mainly how teachers can influence students individually from a social perspective. The results we find out with our study is that that the following factors in the environment that may affect the individual from a social perspective is: security, custom proficiency and participation in the creation of the environment.

These factors may affect students' self-confidence, self-image and trust in society. Another central key point of this exercise is the concept of power in school.

Keyword: social factors, school environment, social work, social development.

Förord

Vi vill tacka alla lärare som ställde upp på att medverka i intervjuer. Utan er hade inte arbetet sett ut som det gör.

Tack!

Caroline & Ida

Innehållsförteckning

Kapitel 1: Bakgrund	6
Inledning.....	6
Problemformulering.....	6
Syfte och frågeställningar.....	7
Bakgrund.....	8
Tidigare forskning.....	13
Uppsatsens upplägg.....	15
Kapitel 2: Metod	17
Fokusgrupp som metod.....	17
Urval: Val av fokusgrupp.....	18
Upplägg och genomförande.....	19
Materialbearbetning.....	19
Etiska överväganden.....	20
Arbetsfördelning.....	21
Kapitel 3: Teori	22
HR- perspektivet.....	22
Mänskliga behov.....	23
Teorin kopplad till vår studie.....	24
Kapitel 4: Empiri	26
Elevernas skolmiljö.....	26
Skolorna.....	26
Inlärningsproblematik.....	26
Stökiga elever.....	27
Konflikter och trakasserier.....	28
Fostran och sanktioner.....	29
Livskunskap.....	29
Genus i skolan.....	30
Ett ömsesidigt utbyte.....	31
Språk och kommunikation.....	31
Kapitel 5: Analys	33
Trygghet.....	33
Anpassning av undervisning utefter inlärningsstilar.....	34
Skolan som skapare av problem.....	35
Påverkan på miljö och inlärning.....	36
Kunskap om det sociala livet.....	36

Egenskaper som stör ordningen.....	37
Upprätthållande av könsroller	38
Språket – en förutsättning för förmedling och goda samspel	38
Kapitel 6: Slutdiskussion	40
Kapitel 7: Referenser	42
Bilaga: Intervjuguide	43

Kapitel 1: Bakgrund

Inledning

När man reflekterar över lärares uppdrag i skolan tänker man nog i första hand på utlärandet av kunskaper inom olika ämnesområden såsom matematik, engelska, svenska och naturvetenskap. Jonas Aspelin (2010), som har forskat mycket om miljön i klassrummet betonar att lärare har ytterligare en viktig uppgift i undervisningssammanhanget utöver undervisning. Nämligen att skapa en tillåtande och trygg miljö med välfungerande norm- och regelsystem. Detta då elever inte endast lär sig i den rådande miljön utan även av den. På samhällsnivå har lärare en möjlighet att driva ett förändringsarbete som bidrar till en ökad demokratisering, jämställdhet mellan könen och större individuellt ansvarstagande. Och på individnivå har lärare tillfälle att forma barnet, ge denne kunskaper och färdigheter, inte minst sociala, som individen sedan bär på resten av livet.

Problemformulering

En normal skoldag i grundskolan startar klockan åtta på morgonen och avslutas runt tre på eftermiddagen. 7 timmar om dagen, varje vardag i en vecka blir 35 timmar. På en månad är man uppe i 140 timmar och på ett år (lov borträknat) hamnar man på 1260 timmar. Det är lika många timmar som 52 hela dygn. En elev spenderar alltså i snitt en sjundedel av sitt år i skolan. Räknar man även bort sömn så spenderar barn en femtedel av sin vakna tid i skolmiljö. I Sverige har man skolplikt, tio år i grundskolan. Och majoriteten av alla unga går även tre år i gymnasiet. Det blir alltså 52 hela dygn om året i tretton år. Självfallet skiljer sig tiderna mellan årskurser men denna uträkning ger en tydlig bild av att barn och unga spenderar en stor del av sin tid och sitt liv i skolmiljö, tillsammans med andra barn och vuxna. Relationerna med lärare och elever skiljer sig avsevärt från de relationer barnen har sedan tidigare med sina syskon, föräldrar och släkt, på så vis att dessa individer kan komma från helt andra socioekonomiska och etniska bakgrunder, med andra trosuppfattningar. I skolan tvingas alltså barn för första gången att samarbeta med personer med andra bakgrunder än deras egna. Här råder andra normer och värderingar än hemma och man tvingas anpassa sig efter andra. Som lärare skall man lyckas knyta samman alla dessa bakgrunder, åsikter och beteenden till en välfungerande miljö anpassad för inläring. Detta är ingen lätt uppgift. Precis som tidigare

nämnts har Aspelin (2010) belyst det faktum att elever inte endast lär sig i undervisningsmiljön utan även av den. Det räcker alltså inte med att klassen fungerar här och nu och att kunskapsresultaten är bra. Man måste som lärare även reflektera över vilka signaler man sänder eleven utifrån ett socialt perspektiv och vilka redskap man ger eleven för att klara sig ute i det verkliga livet.

Trots alla dessa timmar som elever i alla tider har spenderat i skolan var det först i mitten av 1900-talet som elevhälsa blev en del av skolan (Akademikerförbundet SSR). Elevhälsan startade runt 1900talets mitt för att samverka mellan de sociala myndigheterna och skolan. Senare utvecklades elevhälsan till att innebära ett större psykologiskt kurativt arbete med eleverna för att förbättra deras hälsa både psykiskt och fysiskt, med elevens inlärningsituation i fokus. Idag bygger skolans verksamhet på demokratiska former där man ser på eleverna som en tillgång och elever har idag även möjlighet att påverka sin skolmiljö. Detta i enlighet med samhällets övergång från lydskultur till ett mer individualiserat samhälle präglad av ansvar, förtroende och samarbete (Normell, 2008).

Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att ta reda på vad lärare anser vara en god skolmiljö samt hur lärare och litteraturstudier beskriver den miljö som skapas och hur denna kan påverka elever utifrån ett socialt perspektiv.

- Hur ser elevers skolmiljö ut utifrån ett lärarperspektiv?
- Vilka faktorer i miljön, utifrån den litteratur som finns, kan komma att påverka elever utifrån ett socialt perspektiv?

Bakgrund

För att få ett bredare perspektiv på hur utvecklingen av de sociala och elevvårdande insatserna i skolan har utvecklats kommer vi nedan presentera en bit av hur de elevvårdande insatserna växt fram, vad de undersökningar som skolverket, arbetsmiljöverket och Regeringen publicerat de senaste åren på elevers kunskapsutveckling visar, samt hur styrdokument som Läroplanen (Lpo94) kan påverka undervisningen.

Elevvårdande insatser

Det sociala arbetet i skolan växte fram på 1940talet då de första skolkuratorerna anställdes. Det sociala arbetet i skolan uppkom samtidigt som den allmänna barnvården tog sig mer i uttryck och syntes bland annat i skola och på fritidshem, som ett komplement till den redan etablerade skolhälsovården. Skolkuratorerna anställdes för att lärarna skulle få en närmare och mer etablerad kontakt med de barnvårdande myndigheterna. Skolkuratorernas huvudsakliga syfte var då att samverka mellan myndigheter, skola, elev och föräldrar. Skolkuratorerna vägledde även skolans ledning och hälsovård. Vid slutet av 1950talet hade skolkuratorsyrket växt sig stort och det var nu kommunens, och inte skolans ansvar att anställa skolkuratorer (Åstedt, 1987).

År 1978 tillsatte regeringen en elevvårdskommitté med syfte att utreda elevvården i skolan. Denna utredning varade i tre år och år 1980 upplöstes kommittén utan att ha publicerat ett slutbetänkande men väckt många intressanta frågeställningar och tankar. Kommittén underströk i sina rapporter vikten av att se elevvården som en integrerad del av skolverksamheten. Elevvården borde, enligt kommitténs uppfattning, inte avskiljas som en särskild uppgift för viss personal i skolan. Man framhöll också att det finns två slag av elevproblem, dels problem som skapas i skolan och genom skolans sätt att bedriva undervisning och utforma verksamheten, dels problem hos enskilda elever som härrör ur andra omständigheter. De två problemområdena motsvaras av två dimensioner i skolans arbete, nämligen förebyggande arbete – att utveckla skolverksamheten samt behandlande arbete – att söka undvika att skolan som arbetsplats förstärker problemen i stället för att lösa dem. Rapporten konstaterade att många elever far illa och får svårigheter i skolan på grund av konflikter med lärare och brist på konstruktiva lösningar. De elever som vantrivdes på högstadiet får enligt rapporten sin självkänsla undergrävd. De utvecklar därmed inte ansvarskänsla för sin del av verksamheten. Kommittén ansåg också att en skola inte själv

klaras att vara sin egen motor i utvecklingen utan riskerar att fastna i en slags pseudoförändring. Ur rapporten framgick även att skolorna måste föra seriösa måldiskussioner och klart definiera sina problem, annars finns stor risk att man använder sin frihet till enbart marginella förändringar (Regeringen, SOU 2000:19).

Kommittén tog initiativ till och finansierade försöksverksamhet med lokalt utvecklingsarbete med syftet att bl.a. ge eleverna möjlighet att utveckla en ansvarskänsla för sin del av verksamheten i skolan. Från denna försöksverksamhet redovisar kommittén bl.a. elevernas behov av trygghet i relationerna, deras behov av medinflytande och ansvar för den egna miljön, vikten av att ge möjligheter till kontinuitet och inskolning samt behovet av anpassade kunskapskrav (Regeringen, SOU 2000:19).

I Mars år 2000 gav regeringen ut en utredning kring elevvårdande insatser där utbildningsdepartementet och regeringen föreslår att för att stärka elevers välmående i skolan slå ihop elevvården och skolhälsovården och benämna det för Elevhälsa. I utredningen ”från dubbla spår till elevhälsa, i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling (SOU 2000:19)” kan man läsa att inom elevhälsan föreslås det finnas högskoleutbildade yrkesgrupper med följande kompetenser: social, psykologisk, medicinsk, omvårdnads, specialpedagogisk samt studie- och yrkesvägledare.

Den svenska skolan – en genomgående negativ trend

Den senaste stora undersökningen som genomfördes på elevers inläring var Skolverkets utgåva ”Skolverkets bild av utvecklingen av kunskapsresultaten i grundskolan och av elevers studiemiljö”(2009). Undersökningen är sammanställningar från Skolverkets rapport. Sammanställningen av kunskapsutvecklingen rör i huvudsak perioden 1991 -2007. Och det framkommer här att under de senaste 20 åren har svenska grundskoleelever presterat resultat som ofta legat över de genomsnittliga resultaten i olika internationella studier. Resultaten i de senaste internationella mätningarna ligger dock på en genomsnittlig nivå. Trenden är genomgående negativ även när elevresultaten i mer absolut mening står i fokus. De svenska elevernas kunskaper i matematik och naturvetenskap har försämrats under perioden. I läsförståelse syns en liknande negativ trend bland de yngre eleverna. Trendens styrka varierar mellan olika ämnen och studier. Trenderna bekräftas av resultaten i den nationella utvärderingen NU03 men inte av betygsstatistiken. En bristfällig utbildning har påvisats enligt Social rapport (2010) ha samband med framtida psykosociala problem. Den negativa trenden

gäller både flickornas och pojkarnas kunskapsutveckling. Elever, lärare och skolledare förmedlar i hög grad bilden av en skola där man trivs och som känner sig trygg. Samtidigt signaleras problem – mobbning förekommer liksom hot och våld mot elever och lärare. Som ett försök att minska denna negativa bild inför regeringen år 2006 en ny lag som förbjuder diskriminering och mobbning.

När frågorna avser klassrummet, den direkta studiemiljön, blir bilden mer problematisk, Skolk och annan ogiltig frånvaro är enligt skolledarna i de internationella studierna vanligare än i många andra länder när det gäller de högre årskurserna men är ett mindre problem i de lägre årsklasserna. När det gäller oro under lektionerna redovisar framför allt de svenska skolledarna en mer problematisk situation än vad som redovisas från många andra länder. Även om många elever har en positiv syn på arbetsron under lektionerna är det ändå förhållandevis många som tycker att de flesta lektionerna är stökiga. PISA- mätningarna visar ingen tendens till försämring mellan 2000 och 2003.

Trygghet och lugn i skolmiljön

Skolverket anser att de signaler som framkommer i sammanställningen rörande studiemiljön är långt ifrån goda. Även de mest positiva resultaten visar att de finns alltför många elever som uppenbarligen känner sig hotade och rädda, som inte upplever att de får tillbringa dagarna på lektioner där det är lugnt och som ger förutsättningar för att lära. Skolverket menar att oavsett var Sverige ligger i rangordning eller genomsnitt i förhållande till andra länder så speglar elevsvaren en situation som inte är tillfredsställande (Skolverket, 2009).

Även Arbetsmiljöverket som regelbundet genomför undersökningar bekräftar Skolverkets bild. De anser även dem att även om många elever har en positiv syn på arbetsron under lektionerna är det ändå förhållandevis många som tycker att de flesta lektioner är stökiga. Arbetsmiljöverket presenterade resultaten ur en elevundersökning från 2005 där det framkommer att många av eleverna har en positiv bild på skolan, de trivs bra och får stöd och uppmuntran i sitt arbete. Samtidigt visar studien att 8 procent av barnen någon gång under terminen känt sig mobbade samt att en av tre elever någon gång har svårt att få arbetsro på grund av ljudnivån under lektionerna (Arbetsmiljöverket, 2006).

Inflytande över miljön

Regeringens rapport SOU 2000:19 tar upp att utgångspunkten för ett gynnsamt lärande förutsätter elevernas förståelse, delaktighet och inflytande och att samma faktorer gynnar utvecklingen av en god hälsa. För att åstadkomma en god lärandemiljö behöver personalen och eleverna samtala, diskutera och reflektera över arbetsätten i undervisningen och hur man möter varandra. Det skrivs även att det inte går att särskilja undervisning från annan verksamhet i en skola eller från en skolas klimat och miljö. All verksamhet och alla aktiviteter i skolan utgör tillsammans den miljö i vilken elevernas lärande och utveckling ska ske. Regeringen (SOU 2000: 196) skriver om Elisabeth Sörhuus mångåriga erfarenhet som lärare och skolledare och lyfter fram några av hennes viktigaste byggstenar som har betydelse för skolmiljön, nämligen elevernas trygghet och trivsel, samspelet mellan elever och lärare, inom elevgruppen och inom personalen, relationerna, skolledarnas förmåga att leda skolans arbete mot gemensamma mål och inte minst lärarnas arbete. Hon framhåller behovet av att stärka elevinflytandet och menar att möjligheten att ha inflytande och utveckla ett ansvarstagande är en viktig grund både för lärande och för hälsa

Elevinflytande är en fråga som diskuteras i många sammanhang idag. Eleverna vill känna att de kan vara med och förändra saker på sin skola. Enligt arbetsmiljölagen ska arbetsmiljöarbetet ske i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare, det vill säga mellan rektor, lärare och elever. Elevernas inflytande får anpassas till deras ålder och mognad (Arbetsmiljöverket, 2006).

Drygt 6 av 10 elever uppger att de alltid får eller ofta får vara med att bestämma hur undervisningen ska utformas och om utsmyckning av klassrummet. Ungefär varannan elev upplever att de får vara med att bestämma om hur de ska arbeta och något fler om hur de ska ha det på skolgården. Dessa siffror stämmer väl överens med Skolverkets attitydundersökning. De fann dock i sin undersökning att förhållandevis många elever var osäkra på hur ofta de fick vara med och bestämma över undervisningsutformningen. Även elever i samma klass var oense om hur ofta de fick vara med. Detta kan ha sin förklaring i att elever i den åldern som inte får igenom sina egna förslag upplever det som brist på medbestämmande. På frågan om de vågar säga sin mening och ställa frågor på klassrådsmöten svarar 9 av 10 att de vågar det. Det var ingen skillnad mellan flickor och pojkar. I så gott som alla skolor finns det strukturer för den formella elevdemokratin i form av klass- och elevråd (Arbetsmiljöverket, 2006).

Språkets påverkan

I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, står det att skolan ska sträva efter att eleverna ska utveckla ett rikt och nyanserat språk samt förstå betydelsen av att vårda sitt språk. Lars Gunnar Andersson skriver i sin bok ”Fult språk, svordomar, dialekter och annat ont” att en person som ofta svär och uttrycker sig ansvarslost vill med sin kommunikation visa att han är starkare än de andra, inte låter sig tryckas ner, utan utstrålar sin så kallade tuffhet genom sitt ovårdade och utmanande språk. En person som vårdar sitt språk och därmed använder sig av bättre ordval och en mjukare kommunikation vill signalera att han kommer från en högre social grupp och har en god utbildning.

Tidigare forskning

För att få ett bredare perspektiv på utveckling utifrån ett socialt och elevvårdande perspektiv inom skolan har vi nedan sammanställt en övergripande bild av den forskning som finns inom ämnesområdet. Synen på vad som är en god skolmiljö och hur denna påverkar eleven, både psykiskt och ur ett inlärningsperspektiv har förändrats en del under de senaste årtiondena vilket vi kommer att belysa längre fram i texten. Vi kommer att börja med att presentera forskning kring klassrumsmiljö och hur den påverkar demokratisering och ansvar. Vi har sökt på databaser som LibHub, swepub och SocIndex. Vi har även tagit hjälp av Libris för att söka relevant litteratur och vi har använt oss av sökorden: klassrum*, elevvård arbetsro, lärarmiljöer, classroom- observation och classroom*.

Klassrumsmiljö

Kjell Granström och Charlotta Einarsson har beskrivit i sin bok "Forskning om liv och arbete i svenska klassrummet - en översikt" (1996) att ett av de första försöken till mer systematiska observationer av klassrumsbeteende hos lärare och elever gjordes redan på 1910- talet i USA. De kommunala skolinspektörerna använde då ett enkelt observationsschema som gjorde det möjligt att notera hur frågor och svar fördelade sig i klassrummet. Dessa undersökningar visade bland annat att det var en mycket stor variation i lärarens interaktion med olika elever. Några elever fick mycket uppmärksamhet medan andra nästan glömdes bort helt. Detta är till synes inga märkvärdiga resultat. Resultaten blir emellertid intressanta eftersom många lärare uppfattar att de fördelar frågorna ganska jämt mellan eleverna. Från 1910-talet och fram till våra dagar har den amerikanska klassrums- och smågruppsforskningen redovisat flera intressanta studier av lärare- elev beteende. Det var först på 1960 talet som klassrumsforskningen kom igång i Sverige för att sedan vara relativt livlig under 1970-talet. Därefter har mer avgränsade men intressanta studier genomförts vid olika universitet i landet. Mycket av den klassrumsforskning som bedrivits har haft som ambition att lyfta fram en objektiv bild av livet i ett klassrum.

Läraren i centrum

Hur läraren väljer att lägga upp och genomföra undervisningen har enligt Regeringsrapporten (SOU 2000:19) visat ha påverkan på hur eleverna uppfattar deras inflytande och egna ansvar. Det egna ansvaret, elevinflytandet och möjligheten till att få vara med och bestämma tar både läroplanen (Lpo94) och arbetsmiljöverket (2006) upp som viktigt för elevers inläring och för

den demokratiska grunden som ska prägla skolan. Huruvida elever har haft inflytande över deras skolgång och undervisning har förändrats över tid. Granström & Einarsson (1996) skriver att vid 1960 talets mitt ägnade läraren största delen av tiden i klassrummet till undervisning eller administration av undervisning. Endast en mycket begränsad del av lektionerna behövde användas till disciplinära eller elevvårdande insatser. Lektionerna dominerades också av att läraren inför klassen föreläste för eller förhörde hela klassen. Under ca 90 procent av tiden satt, stod eller gick läraren fram och tillbaka framför klassen. Klassrumsforskningen har visat att mönstret av lärares beteende i klassrummet har varit relativt stabilt över tid. Vissa förändringar tycks emellertid ha skett. Vid slutet av 1980 talet har fördelningen av arbetsformer i klassrummen förändrats markant. En tolkning av detta kan vara att den tidigare mycket dominerande katederundervisningen började ge vika för andra undervisningsformer som en effekt av skolreformerna. Forskning visar att ”katederundervisningen”, dvs. att eleven lyssnar på läraren, fortfarande dominerar på mellan- och högstadiet men att eleverna ändå förefaller ha fått ta ett ökat ansvar för sin inläring.

Miljön i klassrummet ur ett lärar- och elevperspektiv

I Granström & Einarssons (1996) bok forskning om liv och arbete i det svenska klassrummet kan man läsa att elevernas arbete i klassrummet innebär att de under lärarens ledning får ta del av kulturarvet framförallt genom att lyssna, läsa och öva. Varje skoldag genomförs mer än en kvarts miljon lektioner i den svenska grundskolan. Varje lektion är tänkt som ett inläringstillfälle för de enskilda eleverna. Även om skolan har utvecklat olika kontroll- och utvärderingssystem vet man relativt lite om vad som händer med eleverna på lektionerna. Så gott som varje lektion genomförs utan insyn. Läraren och eleverna stänger dörren och arbetar avskilt från andra lärare och elever. Under årens lopp förvärvar dock varje lärare en omfattande erfarenhet – av att vara lärare. Under tolv års tid förvärvar svenska ungdomar en rik erfarenhet – av att vara elever. Samtidigt lär sig lärare och elever av varandra och lärare utbyter erfarenheter med andra lärare, på samma sätt som elever jämför sina upplevelser.

Elevernas och lärarnas erfarenheter och upplevelser är viktiga att ta tillvara. Det finns också många forskare som med hjälp av intervjuer och frågeformulär försökt beskriva och förstå vad som sker på lektionerna. Det har emellertid visat sig att elevernas och lärarnas föreställningar om samma lektioner inte alltid stämmer överens. Lektionen sedd ur ett elevperspektiv och uppfattad ur ett lärarperspektiv kan således ge två helt olika bilder. Ett mönster som förekommer är att eleverna uppfattar att de får sitta passivt och lyssna på läraren medan

lärarna anser att de inte alls föreläser i någon större omfattning utan istället låter eleverna diskutera, gruppjobba och arbeta självständigt. Frågan är då vilken av bilderna som är sann? Svaret är att båda är lika sanna. Man kan nämligen inte ifrågasätta sanningen i en upplevelse. Det innebär att läraren mycket väl kan uppfatta lektionen som en diskussion med eleverna, medan en enskild elev kan uppleva samma lektion som ett enda långt föredrag (Granström & Einarsson, 1996). I en demokratiserad skolgång ska undervisningen vara öppen för alla, alla förslag ska tas tillvara och diskuteras och elevinflytandet ska synas tydligt ihop med de andra grundläggande begreppen som elevens ansvar, förståelse och inflytande. Att visa att denna demokratisering verkligen sker, och att alla understryker att så är sant kan alltså vara problematiskt då alla har olika upplevelser.

Sammanfattning av forskningsbilden

Sammanfattningsvis kan man säga att den tidigare forskningen om elever i skolan har cirkulerat mycket kring vart i klassrummet eleven och läraren är någonstans. Vem som har makten i klassrummet är något som förändrats över tid och som man även kan se samband mellan kommunikationen och utformningen av lektionstiden. Den språkliga interaktionen är alltså något som forskats mycket på och fortfarande idag är intressant att titta på. Den allmänna forskningen och bakgrunden kring elevhälsan fokuserade i början på att stärka sambandet mellan olika sociala verksamheter och myndigheter men har idag kommit till att utveckla hela skolmiljön och inlärningsbiten för eleverna. Forskningen har gått från en mer övergripande forskning på vad som skedde i klassrummet till mer individfokuserad för bästa undervisning och hälsosynpunkt. Vilken går i linje med den allmänna samhällsutvecklingen. Demokratiseringen i samhället börjar för eleverna i tidig ålder och ansvarsfördelningen och de demokratiska grunderna i dagens skolgång något som prioriteras högt.

Uppsatsens upplägg

I kapitel två kommer vi nu att presentera vår metod vars empiri arbetet kommer att bygga på. Vi kommer tydligt redovisa hur vi gått till väga för att få tag på vår empiri samt hur vi senare valt att bearbeta vårt material. I avsnitt tre kommer vi sedan in på den teori vi skall använda och kopplar denna tydligt till just vår studie. Sedan, i del fyra kommer empirin som är uppdelad i två delar. Den första, som heter *Elevers skolmiljö* och består av ren empiri, den innehåller citat och resonemang som infann sig under intervjuerna med lärare. I den andra empiridelen *sociala faktorer i miljön* kommer vi att koppla empirin till tidigare

forskningsresultat, vår teori och litteratur. Till sist kommer vi att avsluta arbetet med en avslutande diskussion där vi tar upp de viktigaste resultaten och reflekterar kring våra personliga uppfattningar inom ämnet.

Kapitel 2: Metod

Fokusgrupp som metod

Utifrån det forskningsområde vi har valt samt gruppen vi skall fokusera på har vi valt fokusgruppsintervju som metod. Fokusgruppsintervju är, precis som det låter en gruppintervju där en mindre grupp får samtala, mer eller mindre fritt, kring ett på förhand angivet ämne. Med under intervjun är en *moderator* (samtalsledare). Moderatoren är ingen traditionell intervjuare utan skall introducera ämnet som skall behandlas och sedan ha en mer eller mindre avvaktande roll. Men den mest utmärkande skillnaden mellan fokusgruppsintervjuer och individuella intervjuer är de grupp-dynamiska faktorer som avspeglar sig i intervjun och samspelet mellan deltagarna (Wibeck, 2000).

En fokusgruppsintervju kan vara mer eller mindre strukturerad. I vilken grad man än väljer att strukturera intervjun så har fokusgruppsmetoden en klar fördel gentemot övriga metoder, nämligen att man lyckas minska ner intervjuarens styrande roll. I en *strukturerad fokusgruppsintervju* har moderatoren en mer betydande roll genom att föra in samtalet på de ämnesområden som han/hon önskar bearbeta. I en *ostrukturerad fokusgruppsintervju* är det inte meningen att moderatoren skall ta en stor plats. Moderatoren skall presentera området som skall behandlas och sedan låta gruppmedlemmarna själva styra intervjun vidare. Då deltagarna blir engagerade i ett gemensamt ämne och börjar intressera sig för de andra gruppmedlemmarnas svar kan de börja ställa frågor till varandra. På detta sätt kan moderatoren upptäcka frågeställningar som han/hon kanske inte hade haft en tanke på. Denna aspekt var viktig för oss då vi valde metod. Detta då vi själva bedömde oss vara så pass påverkade av vår egen samt medias bild av skolan att vi ansåg det vara passande att låta lärarna själva mer eller mindre välja ämne åt oss. Vi ville inte att vår bild av ämnesområdet skulle få en styrande roll i intervjun. Risker finns då att våra föreställningar fortplantar sig hos gruppmedlemmarna och reproduceras i det data som samlas in. Vår tanke var alltså att låta fokusgruppsintervjun vara så ostrukturerad som möjligt. Dock kan det i en fokusgruppsintervju vara nödvändigt att rycka in om samtalet förs in på områden som inte är väsentliga för arbetet eller då någon av deltagarna inte ges plats i samtalet (Wibeck, 2000).

Medlemmarna i gruppen blev informerade om att vi genomför en studie och var därmed medvetna om att det de säger under intervjun kommer att analyseras in i minsta detalj. Detta var något som vi var medvetna om kunde komma att påverka medlemmarna i mötet. Även det

faktum att de under intervjun befann sig i en grupp kan ha påverkat deras svar. De kan ljuga, mer eller mindre medvetet eller undvika att besvara obehagliga frågor. Båda dessa aspekter kommer att vara av stor belastning för oss. Denna problematik finns dock inom fokusgruppsintervjun såväl som inom den individuella intervjun. Dock är båda dessa sakförhållanden svåra att undkomma om man vill finna ett djup på studien. Fria diskussioner kan som tidigare nämnts vara en fördel i intervjun. Å andra sidan finns risken att gruppintervjun blir oorganiserad och svår att analysera. En annan negativ aspekt på fokusgruppsintervju är risken att en del ämnesaspekter inte kommer upp i samtalet, om inte moderatorn flikar in och introducerar dessa (Wibeck, 2000).

Urval: Val av fokusgrupp

Vi har valt att skapa inbördes homogena grupper, i form av lärare som är verksamma på samma skola och i samma läroslag. Vi har varit tvungna att bygga vårt urval på det Stukat (2005) valt att kalla bekvämlighetsurvalet. Det handlar om att vi helt enkelt i slutändan blev tvungna att ta vad vi kunde få då utbudet var obefintligt. Skolorna vi fick tag på var små, den ena skolan låg ute på landsbygden och den andra i en storstadsförort. Ålderskategorin bland eleverna skilde sig i de två skolorna, den ena skolan var en lågstadie- och den andra en högstadieskola. Här lyckades vi oplanerat få tag på två skolor som skiljde sig från varandra på två intressanta punkter. Nämligen åldern på eleverna samt den omgivande miljön.

Vi ville ha små grupper och valde därför att begränsa oss till fyra- fem gruppdeltagare per intervju. Detta så att alla medlemmar skulle ges utrymme och det skall bli lätt för oss som moderatörer att hålla reda på alla i samtalet samt det faktum att det är lättare att göra sig anonym i en stor grupp. Vi ville undvika tre deltagare, så kallade triader. Detta för att chansen är stor att var och en av medlemmarna i en triad kommer att fungera som medlare mellan de två andra. Vi valde, som tidigare nämnts att använda oss av en redan existerande grupp i form av läroslag. Det finns mycket som talar för att använda redan existerande grupper. Det handlar dels om att ingen är rädd för att medverka i diskussionen och det underlättar för rekryteringen. Riskerna med redan existerande grupper är att en del ämnen inte kommer upp då det anses vara en självklarhet mellan gruppmedlemmarna. En självklarhet som man som utomstående inte förstår i samma utsträckning. Gruppmedlemmarna kan omedvetet referera till något gemensamt och det är lätt att falla in i sina vardagliga roller. En mycket påtaglig effekt kan också vara viljan att undvika konflikter (Wibeck, 2000).

Upplägg och genomförande

Båda fokusgruppsintervjuerna ägde rum på lärarnas respektive skola. Främst för att det var där det fanns lediga lokaler. I den ena intervjun deltog fem intervjudeltagare och i den andra fyra. Vid båda intervjutillfällena deltog en moderator som redovisade ämnesområdet och strukturerade upp intervjun. Den ena intervjun blev mer strukturerad än den andra, detta på grund av att vi som moderatorer kände oss bekväma med olika metoder. Vid båda intervjutillfällena fick vi en individuell introduktion av en lärare som beskrev området kring skolan samt historik kring byggnaden. Det var tydligt att intervjupersonerna i början av intervjun var mer slutna och ville ge oss en bild av en skola utan större problematik och brister. Efter hand som intervjupersonerna började känna sig bekväma i situationen vågade de dela med sig av information av mer känslig karaktär. I efterhand har vi kunnat dra slutsatsen att det i varje grupp fanns en intervjuperson som tog mer plats än de övriga. Samtidigt fanns det de deltagare som inte sade så mycket men alla bidrog i intervjun och stämningen var lättsam med stundvis hetsiga diskussioner. Det var tydligt då man kom in på ämnesområden som var mer känsliga än andra. Alla intervjupersonerna gav intryck av att det var ett intressant ämne att diskutera och det var bitvis svårt att få intervjupersonerna att hålla sig till ämnet.

Materialbearbetning

De två fokusgruppsintervjuerna bandades med hjälp av diktafoner och transkriberades sedan i word- dokument. I samband med transkriberingen kodades intervjupersonernas uttalande och de gavs fiktiva namn. Detta för att få en struktur på innehållet och få en tydlig särskiljning mellan de olika intervjupersonernas uttalanden. Vi började med att, i enlighet med vad Wibeck (2000) rekommenderar att gå tillbaka till syftet med arbetet för att få fram vad vi vill få ut av intervjun. Vi analyserade och kodade sedan texterna var för sig och delat upp innehållet i nio teman. Valen av teman bygger på våra frågeställningar. Då arbetet handlar om faktorer som kan komma att påverka eleverna socialt, alltså deras beteenden och psykiska mående har vi grundat våra temaval utefter delar i intervjun som betonades och kunde ha en koppling till uppfostran och påverkan på beteende och psykiska mående hos eleverna i ett längre perspektiv. Exempelvis har vi valt bort inredning och lokaler. Detta kan visserligen vara med och påverka inläringen i tid och rum men är förmodligen ingenting som påverkar en individs fortsatta utveckling. Anledningen till att vi valde att dela upp kodningen i teman var att vi hade så pass mycket material och stor spridning på ämnen att vi var tvungna att få struktur och ordning på all data. Vi skrev sedan samman den första delen av empirin som

består av en sammanställning av elevernas skolmiljö. Denna del bestod av ren fakta och uttalanden från lärare under intervjun. Här får man en bild över hur elevernas vardag i skolan ser ut. Sedan gick vi in på nästa del som handlar om att finna faktorer i miljön som lärarna betonat under intervjun och som påverkar eller kan komma att påverka eleverna utifrån ett socialt perspektiv.

Etiska överväganden

För att förhålla oss till Vetenskapsrådets krav på forskning har vi öppet redovisat alla forskningsresultat som vi har använt oss av i vårt arbete så att andra forskare kan kontrollera och upprepa forskningen.

Vårt etiska huvudkrav på forskningen som vi utgått från är det grundläggande individskyddskravet. Det grundläggande individskyddskravet kan konkretiseras i fyra olika huvudkrav:

- *Informationskravet*- som innebär att vi har informerat de deltagande i intervjun om deras uppgift i undersökningen och vilka villkor som gäller för deras deltagande. Vi valde även att upplysa dem kring att allt deltagande är frivilligt och att de hade rätt att avbryta sin medverkan och att vi då inte hade valt att använda dem i vår undersökning. Vi har även informerat dem kring syftet med vår undersökning. Vår information har i enlighet med vetenskapsrådets anvisningar omfattat alla de inslag i den aktuella undersökningen som rimligen kan tänkas påverka deras medverkan.
- *Samtyckeskravet* – Deltagarna i vår undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan. Detta konkretiseras genom att vi före intervjun bad deltagarna om deras samtycke.
- *Konfidentialitetskravet*- Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt att otillbörliga inte kan ta del av dem. Detta har vi konkretiserat genom att alla uppgifter om intervjudeltagarna har lagrats och avrapporteras så att enskilda människor inte kan identifieras av utomstående.
- *Nyttjandekravet*- Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål. Generellt innebär detta att uppgifterna vi fått fram endast får användas i vår undersökning (Vetenskapsrådets rapport 2005 s. 6-14).

Vi har under arbetets gång gjort vårt bästa för att hålla våra egna erfarenheter av att gå i skolan på distans. Vi har även varit noga med att fördomar och förutfattade meningar som bland annat media bidrar med inte tagit över vårt arbete.

Arbetsfördelning

Då vi fick två intervjuer dagarna efter varandra och de olika skolorna låg med 60 mils avstånd blev vi tvungna att dela upp intervjuerna mellan oss. Vi tog därmed ansvar för varsin intervju och hade sedan ansvar för att skriva ner intervjun i fråga efteråt. Vi kodade intervjuerna tillsammans och valde teman. Vi har suttit tillsammans och skrivit och analyserat i samma utsträckning som vi suttit på varsitt håll. Vi har haft en regelbunden telefonkontakt. Då vi har arbetat tillsammans tidigare kände vi till varandras fördelar och brister, vi visste att vi under arbeten kompletterar varandra bra och vi pratade tidigt om hur vi ville lägga upp arbetet. Vilka delar som intresserade vem mest. Tack vare denna tydlighet har samarbetet fungerat bra.

Kapitel 3: Teori

Teorin som vi har valt att använda oss av för att analysera och förklara vårt empirimaterial är organisationsteorin human resource. HR - perspektivet syftar till att man skall se de anställda som resurser eller verktyg. I vår studie handlar det då om att skolan bör se på eleverna som resurser. Detta är idag en viktig del i skolans arbete då hela samhället är på väg mot en ökad individualisering som ställer krav på ansvar och där valmöjligheterna är oändliga. Skolan har här möjlighet att tidigt introducera eleverna i det tänkande som influerar dagens samhälle. Vi börjar här med att introducera de grundläggande antaganden inom teorin. Sedan skall vi med hjälp av Maslows behovspyramid definiera vad som är de mest grundläggande behoven hos människan och hur en organisation kan tillfredställa dessa. Avslutningsvis skall vi ge en koppling till hur vi har valt att använda teorin i vår tolkning av empirin.

HR- perspektivet

HR- perspektivet är en organisationsteori som fokuserar på relationen mellan individ och organisation och vilar på följande grundläggande antaganden:

- Organisationer finns till för att uppfylla människors behov och inte tvärtom.
- Mellan människor och organisationer finns ett ömsesidigt beroende då båda behöver varandra. Organisationer behöver människor för att utvecklas, få nya kunskaper och energi medan människor har ett behov av lön samt en möjlighet till utveckling som organisationen kan bidra med.
- När denna kongruens mellan individen och organisationen inte fungerar blir minst en part lidande, eller båda två. Antingen utnyttjar organisationen individen eller tvärtom.
- När kongruensen parterna emellan är god tjänar båda parterna på det. Organisationen får del av individens kunskap och energi som gynnar utvecklingen medan individen får ett meningsfullt arbete som inte bara ger pengar i plånboken utan även bidrar till en meningsfull vardag och personlig utveckling.

(Bolman & Deal,2005)

HR – perspektivet är alltså kritiskt till det djupliggande och föråldrade antagandet att arbetare inte skall ha några rättigheter utöver sin lön och att de är förpliktade att arbeta hårt och följa organisationsledningens order. Man menar att organisationer genom en öppenhet mot de

anställda och genom att bemöta deras önskemål och uppfylla deras behov på arbetsplatsen kan få ta del av de anställdas färdigheter och engagemang vilka i sin tur kan vara en tillgång. Om organisationen väljer att endast använda de anställda som verktyg och inte tar till vara på individens unika egenskaper kan det få till utgång att individen snarare stjälpes än hjälper organisationen (Bolman & Deal, 2005).

Mänskliga behov

Men vilka gemensamma behov har då alla människor som organisationen kan ta hjälp av i sin strävan efter nöjda anställda? Den mest inflytelserika teorin om människans behov har formulerats av den existentiellt orienterade psykologen Abraham Maslow. Han utgick från att människor drivs av flera olika behov, en del mer grundläggande än andra. Maslow har därmed sammanställt de mänskliga behoven i fem kategorier, (rangordade med det mest grundläggande behovet överst) i något som han har valt att kalla en behovspyramid: (Bolman & Deal, 2005)

1. *Fysiologiska behov* såsom behovet av mat, vatten, fysisk hälsa och välbefinnande
2. *Säkerhet*, behovet av att känna sig trygg och vara besparad hot och angrepp från omvärlden
3. *Tillhörighet och kärlek*, behovet av omtanke och kärlek från andra människor
4. *Uppskattning och självkänsla*, behovet av att känna att man är uppskattad och värdefull
5. *Självförverkligande*, behovet av att kunna utveckla och ha användning av sin inneboende potential.

Vilket behov som är viktigast för en individ är beroende av vad denne redan tillfredställt för behov sedan tidigare. En person som känner sig älskad och behövd kan känna ett starkt behov av självförverkligande medan en person som lever ett utsatt liv kanske i första hand har behov av trygghet och föda (Bolman & Deal, 2005).

Organisationens möjligheter att uppfylla de mänskliga behoven

Samtliga av Maslows behov kan en organisation vara med och förverkliga på en arbetsplats. De fysiologiska behoven kan en organisation uppfylla genom att se till att den fysiska arbetsmiljön är tillfredställande. Såsom frisk luft och bra ergonomiska arbetsplatser. Det kan

även handla om mat och dryck samt möjligheten att få ekonomisk ersättning för friskvård. Säkerheten handlar om att se till att de anställda inte utsätter sig för några risker såsom att skada sig eller utsättas för hot eller våld. Tillhörighet och kärlek kan en organisation bidra med genom att stärka grupp tillhörigheten på arbetsplatsen. Samarbete mellan kollegor och tid för möten och aktiviteter är en viktig del. Uppskattning och självkänsla kan tillfredställas genom att chefer tydligt visar uppskattning för sina anställda. Det kan vara i form av ord, blickar eller handlingar såsom presenter vid lov och dylikt. Det handlar även om att visa medkänsla och visa att man ställer upp då en anställd mår dåligt. Och sist men inte minst: självförverkligande. Det handlar alltså om behovet av att utveckla och förverkliga den potential man besitter. Här har organisationen en mycket viktig roll. Tillsammans med lönen är förmodligen detta behov det som värdesätts mest då en individ söker ett arbete. Detta resonemang ger en klar bild av att människor faktiskt vill prestera på arbetet men att möjligheten att kunna göra detta påverkas av organisationens förmåga att anpassa arbetsuppgifterna och miljön efter arbetarnas behov (Bolman & Deal, 2005).

Teorin kopplad till vår studie

Teorin Human Resource handlar alltså om hur en organisation skall bidra till ett meningsfullt arbete för individen genom att uppfylla människors grundläggande behov på arbetsplatsen för att sedan utföra ett utbyte av tjänster. Detta kan starkt kopplas till miljön i skolan. Det kan handla om fysisk miljö, likaså psykisk. Vad kan organisationen eller i det här fallet, skolan göra för att eleverna skall känna sig trygga och önskade i sin inlärningsmiljö? HR - perspektivet syftar till att man skall se de anställda som resurser eller verktyg. I vår studie handlar det då om att skolan bör se på eleverna som resurser. Det kan handla om att ta till vara på elevernas vilja att förändra samt delaktighet i beslut avseende deras inlärningsmiljö. På detta sätt känner sig eleverna delaktiga och det uppstår ett ömsesidigt beroende mellan skolan och eleverna. Precis som HR- perspektivet belyser skulle minst en part bli lidande om det ömsesidiga beroendet inte skulle fungera.

Även i förhållande till eleverna blir Maslows behovsteori av intresse. Det handlar på samma sätt som hos anställda på ett företag om att eleverna måste få sina allra mest grundläggande behov tillfredställda innan det är någon idé att gå vidare till nästa steg. Det är som exempel inte genomförbart att skapa en gemenskap och känsla av uppskattning hos eleverna om de ständigt är utsatta för hot om våld och trakasserier. Man måste alltså börja från grunden och

arbeta sig uppåt i behovspyramiden för att skapa en miljö för lärande och i längden trygga och självsäkra individer.

Kapitel 4: Empiri

Elevernas skolmiljö

I det här avsnittet skall vi göra en sammanfattning över vad som framkom avseende elevernas skol- och inlärningsmiljö i fokusgruppsintervjuerna med lärare. Vi kommer att blanda citat direkt från intervjuerna med sammanställningar av diskussioner kring det aktuella ämnet.

Skolorna

De två skolorna vi besökte skilde sig mycket från varandra. Den ena skolan var en lågstadieskola (årskurs 1-5) belägen i en storstadsförort och den andra en högstadieskola på landsbygden. Högstadieskolan sträckte sig från årskurs 1-9, vi talade dock endast med högstadielärarna. Därmed har vi valt att benämna denna skola i vår text som: högstadieskolan. Båda skolorna var relativt små med ca 300 elever. Upptagningsområdena var stora på båda skolorna. På högstadieskolan på landsbygden påverkade detta inte miljön så mycket då alla eleverna har liknande levnadsstandard och de flesta har långt till skolan. På lågstadieskolan bodde dock de flesta i närområdet med undantag för vissa elever som bodde i ett område en bit bort med sämre sociala förutsättningar. Läraromsättningen var låg på båda skolorna och medelåldern var relativt hög bland lärarna vi talade med. Vi har talat med sammanlagt nio anställda på två skolor, varav en kvinnlig elevassistent, fem kvinnliga lärare och tre manliga.

Inlärningsproblematik

För att man som elev skall känna sig trygg på skolan, i sin egen inlärningsmiljö krävs det att det finns möjlighet för anpassning utefter den egna förmågan. En del elever har svårt med inläring. Det kan handla om beteendeproblematik, dyslexi eller en allmän svårighet med att ta in ny information i en stökig miljö.

- Fast då är det ju upp till oss, att prata väldigt mycket om att vara väldigt ärlig och tydlig att vi har olika förutsättningar. Pelle behöver datorn för att han har problem med stavning till exempel. (Gunner)

På lärarhögskolan får man enligt de lärare vi har talat med mycket av just detta, hur man som lärare skall arbeta med elever som har olika förutsättningar.

- Vad gäller barn som har olika förutsättningar, att kunna vara professionella i samtalet med föräldrar och med barn. Vi läser på kring barns olika förmågor och förutsättningar vad gäller olika funktionsnedsättningar. Så att vi skall kunna arbeta mot inkludering... (Gunner)
- Att alla elever har olika behov och att dessa kan tillfredsställas på olika sätt hör samman med att det finns olika inlärningsstilar (Maria).

Lärarna på ena skolan berättade att de var noga med att försöka tillgodose alla elevers olika inlärningsstilar och anpassa undervisningen efter dessa. För eleverna är det av stor vikt att lärare är införstådda med att det finns olika inlärningsstilar och att detta påverkar elevers motivation och lärande i skolan.

Även en välfungerande fysisk miljö är av stor vikt för att eleverna skall orka ta in kunskap och information. Den fysiska miljön skilde sig betydligt mellan de två skolorna. På den ena skolan var bristen på lokaler betydande. Det kanske mest framträdande ur ett elevperspektiv var tillgången till grupprum. På den ena skolan beskrevs tillgången till grupprum som ett viktigt hjälpmedel i undervisningen och som ofta används. Den andra skolan som saknade grupprum beskrev avsaknaden som något mycket negativt.

- Barnen får ju aldrig se något annat än sitt klassrum (Magdalena).

Även inläringen påverkades genom att det blir mycket ljud i klassrummet vid grupparbeten samt det som läraren nämnde, en del elevers behov av rörelse och miljöombyte.

Stökiga elever

I varje klass finns det någon eller några elever som har svårt att finna arbetsro och på bekostnad av övriga elever tar mycket tid och energi av läraren. På en av skolorna vi besökte har man löst detta genom att anställa en elevassistent som har i uppgift att medla mellan lärare och elever i avsikt att bidra till en bättre miljö, på såväl raster som i klassrummet. Så här säger elevassistenten om hennes metoder för att bidra till en bra klassrumsmiljö:

- ... Jag tycker att det brukar underlätta om man tar ut några av de stökiga eleverna, sätter dessa i grupprum och låter klassrumsmiljön bli lite lugnare för de andra eleverna.

Och visst är det så att det underlättar för de lite ”lugnare” eleverna och läraren i klassrummet men vad händer med de elever som plockas ut ur klassrummet? Alla lärare känner sig inte bekväma med att ta ut de elever som är stökiga då det påverkar deras inläring samt delaktighet i gruppen.

Konflikter och trakasserier

För att skapa lugn och ro i skolmiljön fanns det även på en av skolorna trygghetsansvariga. En trygghetsansvarig beskrevs som en lärare eller annan anställd på skolan som hade i uppdrag att ha extra ansvar för att eleverna skulle känna sig trygga. På båda skolorna genomfördes även enkätundersökningar bland eleverna om tryggheten i skolan.

Det framkommer i båda intervjuerna flera historier om mobbning och trakasserier mellan eleverna som har krävt snabba och effektiva åtgärder. På lågstadieskolan nämner man en färsk händelse om en flicka som blivit retad och kallad för glasögonorm. Läraren valde då att sätta samman en lektion tillsammans med en högstadielev från en närliggande skola som bara var något eller några år äldre än eleverna själva där de talade om att våga vara annorlunda och utanförskap. De kopplade tydligt lektionens innehåll till det faktum att en klasskompis hade fått glasögon och kommentarerna hon fått till följd av detta. En av pojkarna i klassen beskrev då varför han hade agerat som han gjorde:

- Ja men det är inte så vanligt att man har glasögon när man är så här ung, det var ju därför (Gunner).

Läraren var efteråt mycket nöjd med lektionen då eleverna hade fått uttrycka varför man retades. Hon fick även tillfälle att förklara att vi alla har olika förutsättningar och att alla har rätt till de hjälpmedel som dem har behov av. Lektionen handlade till stor del om konflikthantering men även språkbruk. Vad är okej och inte okej att säga och hur mår en kompis som får elaka kommentarer. Har man tänkt på konsekvenserna?

Högstadieskolan tar upp en äldre händelse om en pojke med ADHD diagnos som blev retad av sina kompisar. Detta ledde till att den aktuella läraren satte ihop en lektion om olika diagnoser. Slutsatsen man kan dra av båda dessa händelser var att de togs på fullaste allvar. Man ändrade snabbt om i planeringen och lärarna betonade upprepade gånger vikten av att, som lärare vara flexibel så att man har möjlighet att ändra om i planeringen då det dyker upp situationer som nämnda, som kräver en snabb lösning. Enligt lärarna i vår studie är det viktigt att ta tag i förutfattade meningar, fördomar och problematik bland eleverna tidigt, detta då de var övertygade om att ju yngre eleverna är, desto mer kan man forma dem.

Fostran och sanktioner

Vad lärare anser sig ha för ansvarsområden skilde sig, inte bara mellan de två skolorna utan även mellan de individuella lärarna. Det område som vid intervju tillfällena bidrog till de mest hektiska diskussioner handlade just om uppfostran av eleverna. De flesta av lärarna verkade överens om att de hade ett ansvar för uppfostran. En del av lärarna ansåg dock att uppfostran är föräldrarnas ansvar men kunde samtidigt inte uppge någon tydlig gräns för var lärarnas ansvar upphör. En lärare på lågstadieskolan håller med om tidigare påståenden att det är föräldrarnas ansvar att uppfostra barnen men problematiserar det ytterligare genom att ställa det emot klassrumsklimatets konsekvenser om man som lärare vägrar uppfostra elever med bristande uppfostran hemifrån.

- Det är ju sorgligt kan jag känna att man faktiskt måste uppfostra en del barn (Henrik).
- Jag håller med x. För gör man inte det då, med de som kanske har bristande uppfostran eller vad man ska säga. Då blir det ju på bekostnad av undervisningen (Helene).

Livskunskap

Livskunskap var något som båda skolorna använde sig av för att göra barnen mer trygga, både i skolmiljön och i hela samhället. På högstadieskolan valde man att inte kalla deras etik och moral lektioner för något mer än regeldiskussioner medan man på den andra skolan hade livskunskap som ett schemalagt ämne. Att diskutera etik och moral är viktigt för att upprätthålla tryggheten för eleverna. Att diskutera livskunskap hör samman med att man lär eleverna att alla inte har samma förutsättningar, att vissa elever har sina behov, medan andra har andra behov. Att lära eleverna att alla människor har olika behov skapar en större

förståelse, som även krävs i samhället utanför skolan, och därmed bidrar till en bättre miljö och ett bättre samhälle.

- Ja man kan diskutera olika fall, man diskuterar etik och moral. Just nu håller vi på med att de intervjuar varandra två och två. Då har vi parat ihop de som aldrig någonsin är tillsammans och där det har varit konflikter. Också får de intervjuas varandra och sen ska dem presentera varandra. Och då säger de själva: åh jag har lärt känna dig, va kul! Det är det som det beror mycket på det här med just mobbning och att man är dum. Det är att man kan ju bete sig hur man vill mot de som man inte har någon relation till (Magdalena).

Genus i skolan

Men hur gör man då som lärare om man inte kan få pli på eleverna, om eleverna stör undervisningen? Här visar det sig att det skiljer sig betydligt mellan olika lärare. Det framkommer även, i båda intervjuerna att det finns en skillnad mellan manliga och kvinnliga lärare. Både i hur de använder sin auktoritet samt hur eleverna ser på dem. Männerna är enligt lärarna väl medvetna om det faktum att det är deras manlighet som gör det lättare för dem att få respekt hos eleverna. Detta faktum använder männen som en skrämselform genom att tydligt visa eleverna när de är arga. En av de manliga lärarna på högstadieskolan uppger även att han, om situationen kräver, handgripligen plockar ut elever ur klassrummet.

- ... Ibland är eleverna helt omöjliga, då finns det inte så mycket man kan göra. Jag kastar ut dem, vill dem inte gå själva, då tar jag handgripligen ut dem (Simon).

Varvid de kvinnliga högstadielärarna blir aningen skeptiska till metoden och menar att eleverna då inte i grunden känner respekt för läraren, utan snarare rädsla. Detta ser i sin tur den manliga läraren inte som något problem.

- ... Skulle det nu vara så spelar det ingen roll, bara eleverna når upp till sina mål och det gör dem lättare i en lugn och skön arbetsmiljö (Simon).

En av de kvinnliga lärarna på lågstadieskolan lyfter även upp genusperspektivet utifrån ett annat perspektiv, nämligen lärarnas syn på eleverna. Det hon vill betona är vikten av att man känner sina elever när man ska kritisera dem, detta då barn kan vara mer eller mindre tåliga för kritik. Men det som syns mellan raderna är förutfattade meningar om könsroller och ett upprätthållande av dessa.

- Sen blir man ju olika arg på olika elever. Alltså en liten ynkelig stackare som man vet, tar jag i nu så faller hon ihop och börjar gråta. Då kan man ju inte. Jag menar, stora tuffa killar, då kan man ju slå näven i bordet (Magdalena).

Ett ömsesidigt utbyte

En annan viktig aspekt för att elever skall känna sig delaktiga handlar om möjligheten att kunna vara med och påverka beslut som tas avseende elevernas egen miljö. På högstadieskolan vi var på märktes det mycket tydligt att eleverna i hög grad hade förutsättningar för att vara med och påverka sin egen miljö och inläring. Lärarna berättar hur eleverna får vara med och påverka dels lektionens upplägg men även större frågor såsom ordningsregler.

- I princip alla ordningsregler vi har på skolan har vi satt upp ihop med eleverna. Ofta kommer eleverna med bra förslag på regler som vi själva inte tänkt på (Therese).

Språk och kommunikation

Alla intervjudeltagarna var överens om att ett korrekt språkbruk är en viktig lärdom en elev bör ha med sig då denna går ur skolan. De var även överens om att det framför allt är de yngre eleverna som man kan påverka.

- Jag anser att ett korrekt språkbruk är något av det viktigaste som finns och att man ska lära barnen detta i redan tidig ålder. (Lukas)

I båda intervjuerna var det tydligt att det är mycket individuellt hur en lärare föredrar att kommunikationen skall vara i klassrummet. Det kan handla om alltifrån ljudnivå, räkna upp handen innan man pratar, hur mycket läraren skall prata i förhållande till eleverna och ordval. På lågstadieskolan gick gränsen vid ordet skit, det ansågs vara ett fult ord som inte hör hemma

i klassrummet. På den andra skolan var gränsen aningen högre men ingen kunde definiera exakt var gränsen går.

- Jag tillhör även en av de äldre skolade lärarna här och under mina lektioner accepteras inga svordomar. Min gräns går vid fan och helvete, fast det beror på situationen också. Säger en elev fan jag klarade inte provet så säger jag inte till på samma sätt som en elev säger fan när slutar vi egentligen (Helene).

Näst efter uppfostran bidrog fula ord till den mest hektiska debatten mellan lärarna. Då diskussionen kom upp angående vilka åtgärderna på högstadieskolan det bör vara då en elev svär gick åsikterna isär.

- Vi i vårt arbetslag har bestämt att vårdnadshavare alltid skall kontaktas då en elev missköter sig.
- Jag personligen tycker att det är lite väl att kontakta föräldrar när en 14- 15 – åring svär eller säger något opassande, ibland gör dem ju det bara för att ställa sig in hos sina kompisar och så länge ingen tar illa vid sig så spelar det inte jättestor roll (Simon).

Intressant nog kommer båda dessa uttalanden från en och samma skola och arbetslag. Man kan därmed anta att konsekvenserna då elever svär kan bli olika beroende på vilken lärare som hör. Men vilka är det då som bestämmer reglerna på skolan? Vem avgör var gränsen går?

- Eleverna skall vara delaktiga i vad som är kränkande språkbruk. Och man skall tillsammans med eleverna diskutera vilka ord som är kränkande (Therese).
- ... Många av grabbarna slänger ur sig ja men hora och sådant där och dem har ingen aning om vad det är (Gunner).

Detta är något lärarna anser vara mycket viktigt. Att man har en öppen kommunikation med eleverna avseende vad som är ett korrekt språkbruk, vilka ord som är okej och vilka som inte är det. Vad betyder vissa ord, vet eleverna det? Om man förklarar för en elev vad ordet betyder kanske denne inser att det inte är ett ord man bör använda.

Kapitel 5: Analys

Sociala faktorer i miljön

I den här delen har vi analyserat de resultat vi fick fram från våra fokusgruppintervjuer med vår teori och utifrån tidigare forskning och litteratur. Vi har valt att inte ha en lika strikt uppdelning mellan de olika delarna i miljön då dessa går samman och påverkar varandra. Samtliga teman från empirin finns representerade.

Trygghet

Utifrån fokusgruppintervjuerna vi genomförde har vi fått fram resultat som pekar på att faktorer i skolmiljön som påverkar eleven utifrån ett socialt perspektiv är: *trygghet i skolmiljön, anpassade kunskapskrav och möjlighet att påverka miljö och inlärning*. Om dessa faktorer inte följs kan skolan som organisation vara med och skapa problem hos individen.

HR- teorin bygger på övertygelsen om att organisationen skulle tjäna på att tillmötesgå de anställdas behov på arbetsplatsen. I vår studie handlar det alltså då om hur skolan som organisation kan vara med och uppfylla elevernas behov i deras skol- och inlärningsmiljö

Enligt Maslow som beskrivs i HR- perspektivet av Bolman & Deal (2005) krävs det att det allra mest grundläggande behovet av föda, fysisk hälsa och välbefinnande är uppfyllt innan man kan börja arbeta på nästa steg, säkerhet. Precis på samma sätt fungerar det genom hela kedjan. Behovet av trygghet är då alltså, åtminstone enligt Maslows teori, den allra viktigaste fysiska faktorn i skolan som påverkas av samspelet mellan individer.

Känner man sig som individ inte trygg i sin inlärningsmiljö kan man inte känna tillhörighet och kärlek, uppskattning och självkänsla eller börja arbeta på självförverkligande som handlar om kunskap. Det handlar om att känna sig tillräckligt trygg för att kunna arbeta med att utveckla sin inneboende potential. Och den elev som får utveckla sin inneboende potential och dra nytta av sina kunskaper, finner lättare en meningsfullhet i inlärningsmiljön (Bolman & Deal, 2005).

Forskning har visat att den elev som inte känner sig trygg och vantrivs på högstadiet får sämre självkänsla (Regeringen, SOU 2000:19). En bristfällig utbildning har påvisats enligt Social rapport (2010) ha samband med framtida psykosociala problem. Så vare sig den egentliga problematiken för en otrygg elev är känslan av att vara just otrygg eller de följder det kan få i

form av dåliga betyg så kan resultatet komma att påverka en genom hela livet om man inte får hjälp i tid.

Eftersom att skolan är den första organisation som barnet möter på egen hand som skall representera och introducera samhället måste skolan framstå som ett gott föredöme och skapa en trygghet för eleven – en del av ett samhälle som finns där för dem. Skadar man individens relation till samhället i tidig ålder kan man vara med och bidra till att avskilja individen från samhället. Samhällsgrunderna som demokrati, ansvar och inflytande är några av de väldigt viktiga begrepp som kan skada eleven och avskilja den från samhället.

Anpassning av undervisning utefter inlärningsstilar

I intervjuerna med lärare betonades vikten av att anpassa undervisningen efter elevernas individuella inlärningsstilar, detta främst för att öka tryggheten hos eleverna. Vi har utifrån fokusgruppintervjuerna och Regeringen (SOU 2000:19) kunnat hitta den gemensamma faktorn att ifall man som lärare anpassar undervisningen till individuella inlärningsstilspreferenser, genom kompletterande och genomgripande instruktioner och handledning förbättras resultat i kunskapsämnen och gör individernas, alltså elevernas attityder till inläring och blir mer positiva. Vikten av att anpassa elevernas miljö är även något som Granström & Einarsson(1996) kunnat fastställa har betydelse för att eleverna ska lyckas bättre. Undersökningar som Arbetsmiljöverket(2006) och PISA- undersökningarna har visat att för de elever som får sin undervisning anpassad efter sina inlärningspreferenser lyckas statistiskt sett bättre i test och attitydundersökningar jämfört med ickematchande bemötande. Att anpassning utefter elevers inlärningsstilar har betydelse betonades i båda fokusgruppsintervjuerna. Båda fokusgrupperna vi intervjuade och Regeringsrapporten (SOU 2000:19) betonade anpassning utefter inlärningsstilar för att både öka de teoretiska kunskaperna men även främst för den rent sociala och känslomässiga linjen. Att man som elev skall trivas i sin miljö.

Att man ska trivas i sin miljö och att undervisningen ska vara anpassad efter sina egna förutsättningar och egenskaper är även något som Bolman & Deal (2005) tar beskriver i HR-perspektivet. En elevs inlärningsstil går att beskriva som en elevs individuella behov och HR-perspektivet skriver att vilket behov som är viktigast för en individ är beroende av vad denne redan tillfredställt för behov sedan tidigare. En person som känner sig älskad och behövd kan

känna ett starkt behov av självförverkligande medan en person som lever ett utsatt liv kanske i första hand har behov av trygghet och föda (Bolman & Deal, 2005).

Skolan som skapare av problem

Eftersom att skolan är obligatorisk och mer eller mindre bygger på samma princip kan man anta att det aldrig finns så många funktionshämjade som i skolan. Innan skolåren finns det inte krav i samma utsträckning och senare i livet kan man förhoppningsvis själv välja vilken väg man vill gå. Men i skolan finns bara en väg, det handlar om inläring och det finns en tydlig bild av hur en elev skall vara. Som exempel kan man ta ett utlåtande från intervjun med lågstadieskolan om vilka förväntningar som finns på pojkar respektive flickor. Läraren väljer att jämföra hur man bör säga ifrån till en elev när denne inte sköter sig och gör en distinktion mellan små ynkliga flickor och stora tuffa killar. Detta resonemang går att analysera utifrån många olika perspektiv och kommer också att återkomma senare i arbetet. Men om man nu skall börja med att fundera över hur dessa stereotypa bilder och förväntningar som finns på en elev påverkar honom eller henne. För eleven kommer troligtvis att påverkas av detta resonemang, inte minst ur ett könsperspektiv. För vad händer egentligen med en tuff tjej eller en liten rädd och, som läraren väljer att benämna det ”ynklig” kille? Eller vad händer med de elever som har olika former av problematik och inte lever upp till bilden av den typiska flick – eller pojkeleven?

Då en skola undervisar barn med olika former av problematik på rätt sätt kan de vara med och skapa förutsättningar för en god framtid. Men på samma sätt kan skolan som system även vara med och skapa problem. Då lärare skapar en viss miljö som elever väntas leva efter utesluter denna i samma stund de elever som inte passar in i bilden som läraren har i åtanke då denne skapar miljön. På detta sätt kan blivande klienter inom det sociala arbetet skapas redan i skolmiljön. En rad kliniska studier har påvisat att barn med inlärningsproblematik i större utsträckning än bland andra barn lider av ångest, nedstämdhet, osäkerhet och tillbakadragenhet. Det hör samman med det som tidigare nämnts att de ständigt står inför nya teoretiska utmaningar och att kraven inte sällan är mycket höga och eleverna känner sig då otillräckliga. Här kan alltså skolan tidigt vara med och skapa en fientlig inställning till inläring.

Tidigare forskning, bland annat Social rapport (2010) har påvisat samband mellan bristfällig skolundervisning och framtida psykosociala problem, varvid det är viktigt att man som lärare

undviker att skapa en fientlig inställning till inläring hos eleverna. För att analysera detta ett steg vidare kan man se som Bolman & Deal (2005) beskriver att för att man ska kunna utvecklas i en organisation (skolan) så måste organisationen uppfylla vissa mänskliga behov såsom att individen måste känna sig uppskattad och få sina fysiologiska behov tillfredsställda som exempelvis en god omgivande miljö. Självförverkligande är även ett av de viktigaste begreppen som HR- perspektivet beskriver behöver finnas för att individen ska kunna utveckla och förverkliga den potential den har.

Påverkan på miljö och inläring

Enligt HR- perspektivet finns en organisation till för att uppfylla människors behov och inte tvärtom. Precis på samma sätt fungerar skolan. Skolan finns till för att uppfylla elevernas behov av teoretiska kunskaper. Och mellan människor och organisationer bör det enligt HR- perspektivet finnas ett ömsesidigt beroende då de båda behöver varandra. Är kongruensen mellan organisationen (skolan) och individen (eleven) god så tjänar båda parter på det. (Bolman & Deal, 2005). Denna trend har man kunnat urskilja i samhällets övergång från lydnadskultur till individualism, präglad av demokrati och individuellt ansvarstagande. Och denna utveckling syns även i skolan där lärare med hjälp av olika metoder idag arbetar med att ersätta den gamla strukturen som grundar sig på makt, akademiska meriter och auktoritära förhållningssätt med ansvar, förtroende och samarbete. Detta syntes även i de argument som vi kunnat urskilja i våra intervjuer med lärare. Bland annat var det en lärare som belyste det faktum att ibland kommer elever med idéer som lärarna inte ens hade tänkt på.

En annan viktig aspekt är elevernas behov av inflytande utifrån ett trivsel- och inlärningsperspektiv. Man har genom forskning kunnat påvisa det faktum att möjligheten att få ha inflytande och utveckla ett ansvarstagande är en viktig grund för dels lärande, men inte minst hälsa (Regeringen SOU 2000:19).

Kunskap om det sociala livet

Ett verktyg som lärare kan använda sig av för att utveckla barns emotionella och rationella utveckling och samtidigt förbereda de för livet utanför skolans värld är det som tidigare nämnts under våra intervjuer, nämligen genom att ha lektioner i livskunskap med eleverna. Detta är ett relativt enkelt men betydelsefullt tillvägagångssätt som ger eleverna möjlighet att i grupp, tillsammans med en lärare få resonera och reflektera över hur det är i skolan och i

samband med detta även belysa sådant som är av betydelse i livet utanför skolan (Normell, 2008) Livskunskap kan även fungera som ett förebyggande arbete för konflikter och trakasserier i klassen och på skolan. Precis som en av lärarna från intervjun så klokt uttrycker det är det svårare att vara taskig mot någon man inte känner och inte kan referera till.

Men vad har man då kunnat se att livskunskap som ämne ger skolan och eleverna? Reflektion och eftertanke är två ord som man kunnat se i den tidigare forskningen utvecklats i takt med att livskunskap och elevers hälsa blivit mer påtagligt för elevens inläring. I Regeringsrapporten (SOU 2000:19) om elevhälsa i skolan har man kommit fram till att det finns två olika typer av elevproblem, dels de problem som skapas i skolan och genom skolans sätt att bedriva undervisning och utforma verksamheten, dels problem hos enskilda elever som härrör ur andra omständigheter. För att undvika att skolan förstärker dessa problem krävs enligt Regeringen(SOU 2000:19) att skolan kommer med konstruktiva lösningar och lösningar där elevens självkänsla och ansvarskänsla får växa. Livskunskapen var enligt båda våra fokusgrupper viktig för undervisningen, miljön på skolan och för elevens uppväxt och utveckling.

Egenskaper som stör ordningen

En del barn är mer krävande än andra, en del är mer utåtriktade, en del är mer fysiskt eller psykiskt starka osv. Redan vid födseln skiljer vi oss åt men samtidigt så har den omgivande miljön hela tiden betydelse för hur vi som individer kommer att se på oss själva och andra i vår omgivning. Den tidiga känslomässiga anknytningen har stor betydelse för individens kommande känsloliv och egenskaper. Kan man inte uttrycka starka känslor i kontrollerad form finns där vissa människor som väljer våld som en utväg. Vi människor är flockdjur och behöver andra människor för att skapa lugn inom oss själva men finns ingen där får man göra sitt bästa själv och utveckla andra sätt. Eleven som inte kan sitta stilla, som slåss och skriker i klassrummet behöver egentligen kunskap att lära sig hantera starka känslor på. En trygg anknytning innebär att man kan känna tillit till dels sin egen person och till andra personer men inte att glömma, samhället i stort med dess institutioner och organisationer. En trygg anknytning till sin organisation bidrar även till en bättre miljö (Bolman & Deal 2005). Här har skolan en viktig roll, då skolan är en av institutionerna som utgör grunden som samhället står på är det av vikt att skolan föregår med gott exempel och ger barnen en bild av ett samhälle som finns där för dem och som HR- perspektivet beskriver, en organisation där kongruensen är god tjänar både individ och organisation på.

Lärarna i vår studie var inte helt överens om hur man skall göra med bråkiga och stökiga elever. På högstadieskolan hade man en elevassistent som menade på att den bästa lösningen var att lyfta ut elever som störde undervisningen. Detta var andra lärare emot. För vad händer då med det bråkiga och stökiga barnet som lyfts ut ur klassrummet? Ja, det kanske beror på hur läraren sköter situationen. För om läraren gör det med tålamod och hopp om en förbättring kanske denne kan nå framgång. För ett främjande förhållningssätt, en tro på att eleven faktiskt vill och kan förbättra sig är helt avgörande för om eleven faktiskt ska lyckas förändra sitt beteende. Det viktiga uppdraget en lärare har i en situation som nämnd är att se det positiva barnet gör och förstärka det. Även HR- perspektivet talar om att förstärka de positiva grunderna där finns och se till individens personliga behov. Som exempel skulle man kunna ta en elev som hela tiden pratar rakt ut i klassen, som aldrig räcker upp handen och inte lyssnar när man ber honom eller henne vara tyst. Den eleven skulle man kunna försöka prata med och förklara att han eller hon är väldigt modig som vågar dela med sig av sina tankar inför klassen. Han eller hon kanske är rolig, duktig i skolan, svaren eleven skriker ut hejdlöst kanske faktiskt stämmer.

Upprätthållande av könsroller

Det framkom vid ett flertal tillfällen i intervjuerna att lärarna kunde urskilja en skillnad mellan hur de manliga och kvinnliga lärarna använde sin auktoritet i uppfostran av elever. Medan en av männen ansåg att den bästa taktiken var att skrämna eleverna till lydnad tyckte kvinnorna att det lät hårt. Dem tyckte att respekt var ett mer effektivt sätt att få eleverna att acceptera och följa regler och normer i klassen.

I intervjuerna framkommer även en annan aspekt avseende bilden på lärare utifrån kön. Nämligen att lärarna uppfattar att eleverna ser olika på dem beroende på vilket kön dem tillhör. Som lärare har man en unik möjlighet att påverka barn och unga medan de ännu är högst påverkningsbara, inte minst då det kommer till upprätthållande eller ifrågasättande av normer i samhället.

Språket – en förutsättning för förmedling och goda samspel

Lärarna vi pratade med arbetade alla aktivt med att förbättra elevernas språkbruk. Man var dock inte helt överens om var gränsen går för vad som är fula ord och heller inte hur man ska

hantera barn som har ett ovårdat språk. En del lärare hade en mycket låg tröskel och skulle kontakta föräldrar utan att tveka medan andra inte tyckte att det var så noga. Men de var alla överens om att ett korrekt språkbruk är en viktig lärdom en elev bör ha med sig då denna går ur skolan.

Språk och kommunikation är en mycket viktig del i en människas personlighet. Det handlar dels om samspelet med andra människor, vad man förmedlar vid val av ord och uttryck men även förmågan att föra ut budskap och kunskap. Lars Gunnar Andersson (2001) beskriver att en person som ofta svär och uttrycker sig ansvarslost vill med sin kommunikation visa att han är starkare än de andra, inte låter sig tryckas ner, utan utstrålar sin så kallade tuffhet genom sitt ovårdade och utmanande språk. En person som vårdar sitt språk och därmed använder sig av bättre ordval och en mjukare kommunikation vill signalera att han kommer från en högre social grupp och har en god utbildning.

Kapitel 6: Slutdiskussion

I detta kapitel har vi sammanfattat vad vi gjort och våra resultat i undersökningen och gett uttryck för hur vi står i de frågor som uppkommit när vi knutit samman de faktorer i miljön som vi har kunnat urskilja påverkar eleven utifrån ett socialt perspektiv, och hur dessa kan komma att påverka eleven.

Utifrån fokusgruppsintervjuerna vi genomförde och analysen vi gjort med hjälp av tidigare forskning och litteratur har vi fått fram resultat som pekar på att faktorer i skolmiljön som påverkar eleven utifrån ett socialt perspektiv är: *trygghet i skolmiljön, anpassade kunskapskrav och möjlighet att påverka miljö och inläring*. Om dessa faktorer inte följs kan skolan som organisation vara med och skapa problem hos individen. Forskning har visat att dessa problem inte bara kommer störa skolgången utan kan komma att följa individen hela dens liv.

Vi anser att det är väldigt viktigt att individen känner sig trygg i skolan. Ur vår undersökning har vi kunnat utläsa att trygghet i skolan bidrar till en bättre självkänsla, större ansvarskänsla och därmed även en större medinflytande i skolan. Att ha ett inflytande i skolan och få vara med och utforma sin egen skolgång har inte bara med den faktiska inläringen att göra, utan detta påverkar hela den demokratiska bild som samhället grundar sig på. Att få lära sig hur demokrati, ansvar, samarbete och förtroende fungerar är något som är till stor fördel när man lämnar skolans värld och kommer ut i vuxenlivet.

Vilka krav och förväntningar man som lärare ställer på olika barn kan även komma att påverka elevers självkänsla och självbild. Barn blir väldigt snabbt varse om vilken betydelse de har och om denna bild skulle baseras på felaktiga premisser skulle barnet få en felaktig och dysfunktionell självkänsla. Här har bilden om anpassade kunskapskrav och vikten av att lärare ser varje elev som en enskild individ med egen inlärningspreferens stor betydelse. Vi anser att utvecklingen som gått från att skolgången som tidigare inte fokuserade på den enskilda individens inläring och välmående i skolan, utan mer på att läraren skulle lära ut kunskap till sina elever och där fanns inget psykiskt kurativt arbete i skolan, är en enormt viktig del för att ge barnen en så bra grund som möjligt.

Att det kurativa arbetet växt fram i skolan har även bidragit till att många barn med viss inlärningsproblematik har utretts och därmed kan eventuella framtida sociala problem undvikas genom att deras problematik tagits om hand omgående.

Andra faktorer som påverkar elevernas beteende

Det finns även andra faktorer i miljön som påverkar eleverna i ett längre perspektiv men som kanske inte påverkar de lika tydligt som ovanstående delar. Vi tänker då främst på hur skolans bild av manligt och kvinnligt påverkar könsnormer i samhället samt språkets påverkan i direkt mening på individen och indirekt dennes omgivning. Ett korrekt och nyanserat språkbruk är en förutsättning för ett fungerande samspel med andra människor samt förmedling av kunskaper och känslor. Lars Gunnar Andersson som vi refererat till i bakgrunden talar om att en person med ett ovårdat språk vill visa att han är starkare än de andra, inte låter sig tryckas ner utan utstrålar sin tuffhet genom sitt ovårdade sätt att kommunicera. Andersson säger även att en person med ett vårdat och fint språk använder detta för att hon vill signalera att hon är lite finare än andra och har en god utbildning. De tankar vi får upp när vi analyserat dessa förutsättningar ihop med vår studie är att man rent instinktivt kan fundera över om det då fungerar på samma vis om man vänder på det. Att den som möter en person som svär mycket och uttrycker sig ansvarslost får en känsla av att den andra vill förminska en och sätta en i maktlöshet. Likaså om man möter en person med mycket vårdat språk, kan kanske den andre få signaler av att den andre tillhör en annan samhällsklass. Alltså att man vill dölja sin egentliga bakgrund med ett finare ordförråd. Även i skolvärlden kan det vara problematiskt med barn som har ovårdade språkbruk. Vi anser att man inte kan som Andersson beskriver en människas bakgrund utifrån deras språkbruk. Även ett barn med ett fint och välvårdat ordförråd kan dölja en skadad insida bakom en fin utsida.

Sammantaget kan man dra slutsatserna att skolans arbete med eleverna inte alltid är såenkelt. Elevers skolgång och skolmiljöpåverkar både barnet som elev och som barn mycket och kan påverka deras självförtroende, självbild och tillit till samhället. Dessa tre begrepp är som vi tidigare redogjort betydelsefulla för hur eleven kommer klara sig i framtiden.

Kapitel 7: Referenser

- Andersson Lars Gunnar (2001). *Fult språk, svordomar, dialekter och annat ont*. Carlssons Bokförlag AB: Stockholm.
- Aspelin, Jonas (2010) *Sociala relationer och pedagogiskt ansvar*. Malmö: Gleerup
- Bolman & Deal (2005) *Nya perspektiv på organisation och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur
- Granström Kjell & Einarsson Charlotta (1996) forskning om liv och arbete i svenska klassrummet. Karlstad.
- Normell, Margareta (2008) *Från lydnad till ansvar – kunskapssyn, känslor och relationer i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Regeringskansliet, SOU 2000:19,(2000) utbildningsdepartementet, *från dubbla spår till elevhälsa- i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling*.
- Skolverket, (1994) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo94*. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>
- Skolverket, (2009) *Skolverkets bild av utvecklingen av kunskapsresultaten i grundskolan och av elevers studiemiljö*.
- Social Rapport (2010) *Kap 7- Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn*. Socialstyrelsen.
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2005). *forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Wibeck, Viktoria (2000) *Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Åstedt Marie (1987), *Socialt arbete i skolan – Skolkuratorns roll i elevvården*. Akademikerförbundet SSR, Umeå.

Bilaga: Intervjuguide

Frågorna användes som ett underlag för att vara säker på att de ämnesområden vi ville ha med i arbetet berördes. Alla frågor har dock inte kommit med i båda intervjuerna.

- Vad anser ni vara en god klassrumsmiljö?
- Hur skapar man en god klassrumsmiljö?
- Hur upprätthåller man en god klassrumsmiljö?
- Anser ni att ni har en god klassrumsmiljö i era klassrum?
- Kan vem som helst vara lärare? Hur bör man vara?
- Hur mycket lyser ens personlighet igenom och hur mycket kan man dela med till eleverna?
- Hur mycket får man ryta ifrån och hur gör man, var går gränsen?
- Hur anser ni att språkbruket är bland eleverna och hur arbetar ni med språkbruket?
- Hur bemöter eleverna er?
- Anser ni att ni har ett ansvar att uppfostra eleverna?
- Hur långt sträcker sig ert ansvar?
- Hur är er arbetsmiljö?
- Hur påverkar denna miljö ert arbete med eleverna?
- Trivs ni mer ert arbete?
- Hur mycket vet ni om barnens liv utanför skolan?
- Hur tror ni/ vet ni att skillnaden är mellan att vara lärare för yngre och äldre barn?
- Får vissa elever mer uppmärksamhet än andra?
- Vad fick ni med er från lärarutbildningen?
- Hur arbetar ni mot mobbning?
- Hur arbetar ni med barn med inlärningsproblematik?
- Hur ser ni på ert handlingsutrymme?
- Hur mycket styrs ert arbete av lagar och regler?
- Hur mycket av den tid ni lägger på arbetet ägnas till annat än lärarledd undervisning?